

Το «άβατο» των πανεπιστημίων

Της ΡΟΥΛΑΣ ΠΑΠΠΑ-ΣΟΥΛΟΥΝΙΑ

Διακρίσεις και άνιση μεταχείριση υφίστανται οι γυναίκες ακόμη και στο χώρο του πανεπιστημίου, όπου τα στερεότυπα καλά κρατούν και διαμορφώνουν έναν ανδροκρατούμενο χώρο.

Πρόσφατη έρευνα, που εκπόνησε το ΘΕΦΥΛΙΣ (διατμηματικό πρόγραμμα προπτυχιακών σπουδών για Θέματα Φύλων και Ισότητας) σε 19 ΑΕΙ της χώρας, έδωσε μια νέα δραματική εικόνα των διακρίσεων φύλων που ισχύουν στο διδακτικό προσωπικό.

Αναφορικά με την κατοχή ανώτερων διοικητικών θέσεων, οι γυναίκες-μέλη του διδακτικού επιστημονικού προσωπικού δεν κατέχουν καμία θέση πρύτανη στα ελληνικά ΑΕΙ και αποτελούν μόνο το 12% των αντιπρυτάνεων, το 10% των κοσμητόρων, το 12% των προέδρων τμημάτων, το 20% των διευθυντών τομέων και το 14% και 6% των διευθυντών εργαστηρίων και κλινικών αντίστοιχα.

Οι διαφορές

* Η διάκριση γυναικών και ανδρών στο επάγγελμα του πανεπιστημιακού δασκάλου έχει τρεις βασικές συνιστώσες:

* Τα φύλα εργάζονται σε διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους (οι άνδρες συνήθως σε θετικές και τεχνικές επιστήμες, οι γυναίκες σε ανθρωπιστικές και κοινωνικές).

* Οι άνδρες καταλαμβάνουν τη συντριπτική πλειονότητα των ανώτερων βαθμίδων (καθηγητές και αναπληρωτές καθηγητές), οι γυναίκες συγκεντρώνονται στις κατώτερες αλλά και σε αυτές την πλειονότητα κατέχουν άνδρες.

* Οι γυναίκες καταλαμβάνουν πολύ λίγες ανώτερες διοικητικές θέσεις «εξουσίας», ακόμα και αναλογικά με τα χαμηλά ποσοστά τους στο ακαδημαϊκό προσωπικό.

* Τελευταία έρευνα του ίδιου φορέα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών κατέδειξε ότι, στο ακαδημαϊκό έτος 2003-2004, από τα 2.021 μέλη ΔΕΠ, μόνο το 35% (706) ήταν γυναίκες και το 65% (1.315) άνδρες.

Η παρουσία των γυναικών είναι ιδιαίτερα χαμηλή στις υψηλές βαθμίδες της καθηγητικής κλίμακας: Στη βαθμίδα των καθηγητών, οι γυναίκες αποτελούν μόνο το 21%, ενώ οι άνδρες συνάδελφοί τους το 79%. Εξίσου χαμηλή είναι στις σχολές Θετικών Επιστημών και Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Σπουδών.

Ειδικά στα τμήματα Χημείας, Φυσικής και Πληροφορικής, δεν υπάρχει καμία γυναίκα καθηγήτρια. Στο τμήμα Μαθηματικών, από τους 23 συνολικά καθηγητές μόνο 3 είναι γυναίκες. Τέλος, στα τμήματα Οικονομικών Επιστημών υπάρχει μία γυναίκα, άλλη μία στα τμήματα Πολιτικής Επιστήμης και τρεις καθηγήτριες στα τμήματα Δημόσιας Διοίκησης και Νομικής. Αντίθετα, οι άνδρες ανέρχονται αντίστοιχα σε 18, 20 και 37.

* Όπως προκύπτει, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών η άσκηση της εξουσίας ανήκει σχεδόν αποκλειστικά στους άνδρες, δεδομένης της έλλειψης γυναικών στα ανώτερα διοικητικά όργανα.

Αξιοσημείωτο είναι πως στο ακαδημαϊκό έτος 2003-04, δεν υπήρχε γυναίκα-μέλος ΔΕΠ στις πρυτανικές αρχές, στη σύγκλητο, την επιτροπή ερευνών και την κοσμητεία.

Ιδιαίτερα χαμηλά είναι και τα ποσοστά των γυναικών που είναι πρόεδροι και αντιπρόεδροι τμημάτων, καθώς και διευθυντές τομέων και εργαστηρίων. Μόνο στη Φιλοσοφική Σχολή, οι γυναίκες-μέλη ΔΕΠ φαίνεται να κατέχουν διοικητικές θέσεις στο εσωτερικό των τμημάτων τους.

Η Φιλοσοφική σχολή

Αξίζει να σημειωθεί ότι στις υπόλοιπες σχολές του Πανεπιστημίου, που απαρτίζονται από 15 τμήματα συνολικά, δεν υπήρχε καμία γυναίκα πρόεδρος ή αντιπρόεδρος τμήματος το συγκεκριμένο έτος.

* Από την επεξεργασία των στοιχείων στην εκάστοτε σχολή, προέκυψε το συμπέρασμα πως στις σχολές, όπου η πλειονότητα των μελών ΔΕΠ είναι άνδρες, οι γυναίκες κατέχουν ελάχιστες διοικητικές θέσεις.

Αντίθετα, στη Φιλοσοφική Σχολή, όπου το μεγάλο ποσοστό των μελών ΔΕΠ συγκροτείται από γυναίκες, οι άνδρες έχουν μεγαλύτερο μερίδιο στη διοίκηση των τμημάτων από αυτό που αναλογεί στο συνολικό ποσοστό τους.

Συγκεκριμένα, αποτελούν το 44% των προέδρων, το 78% των αντιπροέδρων τμημάτων, το 36% των διευθυντών τομέων και το 50% των διευθυντών εργαστηρίων.

* Οι γυναίκες, ενώ υπερτερούν αριθμητικά, αποτελούν το 64% του διοικητικού προσωπικού του Πανεπιστημίου Αθηνών, καταλαμβάνουν όλο και λιγότερες υψηλόβαθμες διοικητικές θέσεις συγκριτικά με τους άνδρες συναδέλφους τους. Τους ανήκει μία εκ των τριών θέσεων γενικού διευθυντή και τέσσερις εκ των δέκα θέσεων διευθυντή.

* Η καθηγήτρια Στέλλα Βοσνιάδου, που μετείχε στο πρόγραμμα ΘΕΦΥΛΙΣ, μας δηλώνει: «Οι ανισότητες που οφείλονται στο φύλο, έρχονται σε αντίθεση με το πρότυπο της ακαδημαϊκής κοινότητας, που χαρακτηρίζεται από τα ιδανικά της ισότητας και των ίσων ευκαιριών, και αποτελούν εμπόδιο στην αποτελεσματική αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού των ΑΕΙ.

Το πανεπιστήμιο πρέπει να αποτελεί υπόδειγμα για τους λοιπούς θεσμούς της κοινωνίας, ιδιαίτερα σε θέματα αυξημένης ευαισθησίας όπως αυτά που συνδέονται με την ίση μεταχείριση των πολιτών.

»Πρέπει, λοιπόν, να ληφθούν μέτρα για βελτίωση της θέσης των γυναικών στην ακαδημαϊκή κοινότητα, κάτι που θα συμβάλει στην άμβλυνση των στερεοτύπων αναφορικά με τους ρόλους των φύλων, που διέπουν ακόμα την ελληνική κοινωνία».

* Το φαινόμενο δεν είναι βεβαίως μόνο ελληνικό, αλλά παρουσιάζεται σχεδόν παντού στον κόσμο, όπου υπάρχουν πανεπιστήμια. Ακόμα και χώρες που θεωρούνται

«προχωρημένες» σε ζητήματα ισότητας των φύλων όπως η Βρετανία, οι ΗΠΑ, η Γαλλία, τα ποσοστά των γυναικών παραμένουν εξίσου χαμηλά.

Τι ισχύει στην Ε.Ε.

* Ενδεικτικά, στις ΗΠΑ, το 1920 το 26% των μελών ΔΕΠ ήταν γυναίκες. Το 1993, το ποσοστό τους ήταν μόλις 31%.

Σε 73 χρόνια ανέβηκε το ποσοστό μόνο 5 μονάδες, τη στιγμή που η αύξηση των γυναικών κατόχων διδακτορικών τίτλων σπουδών έχει εκτιναχθεί μεταξύ των ίδιων ετών στα ύψη. Εξαιρούνται μόνο οι σκανδιναβικές χώρες που έχουν επιβάλει «ποσοτώσεις».

* Η διαφορά μεταξύ Ελλάδος και χωρών της Δυτικής Ευρώπης είναι πως στις τελευταίες να μεν υπάρχουν διακρίσεις αλλά επιβάλλονται και πολιτικές αντιμετώπισής τους. Τα κράτη στηρίζουν προγράμματα μεταπτυχιακών κυρίως σπουδών γύρω από τα θέματα ισότητας στα πανεπιστήμια.

* Επίσης, η συντριπτική πλειονότητα των πανεπιστημίων στην Ε.Ε. συμπεριλαμβανομένου και του Πανεπιστημίου της Κύπρου, έχουν δημιουργήσει Γραφεία Ισότητας στα Πανεπιστήμια, τα οποία είναι υπεύθυνα για την παρακολούθηση των συνθηκών ισότητας ή ανισότητας των φύλων.

* Η Ελλάδα αποτελεί τη μοναδική εξαίρεση στις χώρες της Ε.Ε. που δεν έχει λάβει μέτρα για την εξάλειψη των διακρίσεων λόγω φύλου στα πανεπιστήμια.

UNICEF

50% των κοριτσιών στον αραβικό κόσμο, αναλφάβητα

ΚΑΪΡΟ

Τις σημαντικότερες ελλείψεις του εκπαιδευτικού συστήματος στον αραβικό κόσμο επισημαίνει έκθεση της Unicef και του Αραβικού Συνδέσμου αποκαλύπτοντας ότι πάνω από δέκα εκατομμύρια παιδιά στις περιοχές αυτές δεν πηγαίνουν στο σχολείο.

Τα πρώτα θύματα του αναλφαβητισμού, σε ποσοστό 50%, είναι τα κορίτσια. Η παντελής έλλειψη ή τα κενά στην όποια εκπαίδευσή τους έχουν σοβαρές συνέπειες στην υπόλοιπη ζωή τους, κυρίως σε θέματα που σχετίζονται με την υγεία, την αντισύλληψη ή την εγκυμοσύνη. Στην Αίγυπτο το 85% των κοριτσιών απάντησαν λάθος σε απλές ερωτήσεις περί γονιμότητας, ενώ στη Συρία το 30% των κοριτσιών μεταξύ 15 και 24 ετών δεν είχαν ποτέ ακούσει για κανένα μέσο αντισύλληψης. «Πάνω από το μισό των γυναικών στον αραβικό κόσμο είναι αναλφάβητες [...] Με μοναδική εξαίρεση τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το ποσοστό αναλφαβητισμού στα κορίτσια είναι μεγαλύτερο από το αντίστοιχο στα αγόρια σε όλες τις χώρες του Αραβικού Συνδέσμου. Η Αίγυπτος, το Ιράκ, η Μαυριτανία, το Μαρόκο και η Υεμένη πρέπει να καταβάλουν ιδιαίτερη προσπάθεια και να επενδύσουν στα κορίτσια» τονίζει η έκθεση που δόθηκε χθες στη δημοσιότητα στο Κάιρο. Οι συντάκτες του κειμένου καταγγέλλουν τους γάμους σε πολύ νεαρή ηλικία, οι οποίοι «υποθηκεύουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση και την υγεία», καλώντας τον αραβικό κόσμο να «επικεντρωθεί στην οικοδόμηση δημοκρατικών κοινωνιών που δίνουν ρόλο στη γυναίκα και επενδύουν στη γνώση».

Παντελή έλλειψη ή κενά εκπαίδευσης, κυρίως σε θέματα που σχετίζονται με την υγεία, την αντισύλληψη και την εγκυμοσύνη, έχουν τα κορίτσια στον αραβικό κόσμο, επισημαίνει η Unicef

Όσον αφορά την εκπαίδευση γενικότερα, πάνω από δέκα εκατομμύρια παιδιά δεν πηγαίνουν στο σχολείο, εκ των οποίων τα περισσότερα ζουν στην Αίγυπτο, το Μαρόκο και το Σουδάν. Το 34% του αραβικού πληθυσμού, που ανέρχεται σήμερα σε 260 εκατομμύρια και αναμένεται να φτάσει τα 400 το 2015, είναι παιδιά κάτω των 15 ετών. Αρκετές χώρες έχουν θέσει τις εκπαιδευτικές βάσεις, αλλά ο δρόμος είναι ακόμη μακρύς. Το ποσοστό παρακολούθησης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι 90% σε μόλις 9 από τις 22 χώρες της περιοχής, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση κυμαίνεται μεταξύ 50% και 80% σε 11 χώρες. Η έκθεση επισημαίνει ακόμη τη σπουδαιότητα της προσχολικής εκπαίδευσης, η οποία μετά βίας φτάνει το 16% στις περισσότερες χώρες με το χαμηλότερο ποσοστό να τοποθετείται στο 6%.

(Γαλλικό πρακτορείο)

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ είναι περισσότερες, αριστεύουν, αλλά δεν εξελίσσονται

Τα πανεπιστήμια της ανισότητας

Της ΒΟΥΛΑΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ*

Θέματα που απασχολούν, αλλά και «καίνε» την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα Πανεπιστήμια όλων των χωρών του κόσμου, είναι αυτό των ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ και των ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ.

Απανωτά συμπόσια, στρογγυλά τραπέζια, panels, ερευνητικά προγράμματα, διδακτορικά, υποτροφίες, βιβλία και άρθρα, προκηρύσσονται, γίνονται και γράφονται γι' αυτά τα θέματα.

Η ισότητα ως φιλοσοφικό επιχείρημα χρησιμοποιείται για να θεμελιώσει πολλά είδη δικαιωμάτων και να στιγματίσει πολλά είδη αδικιών: τη δουλεία, το δεσποτισμό, την οικονομική εκμετάλλευση, την υποταγή των γυναικών, τη ρατσιστική καταπίεση. Δεν είναι λοιπόν παράξενο που τα επιχειρήματα για τα δικαιώματα της γυναίκας στρέφονται γύρω από την έννοια της ισότητας, όσον αφορά την κατοχή υψηλών βαθμίδων στα Ανώτατα Ιδρύματα, ερευνητικά και εκπαιδευτικά.

Ο John Locke ως γνωστόν είπε πως «πλάσματα του ίδιου είδους και της ίδιας τάξης, γεννημένα με τα ίδια φυσικά προτερήματα και τις ίδιες ικανότητες πρέπει να είναι ίσα μεταξύ τους, χωρίς υποταγή ή υποτέλεια» (Second Treatise on Civil Government, Bk I, ch II, para 4). Εφ' όσον οι άνθρωποι γεννιούνται ίσοι, πρέπει να είναι ίσοι και στην κοινωνία σ' όλα τα επίπεδα.

Από την ισότητα των ανθρώπων είναι φυσικό να συνάγει κανείς και την ισότητα των δικαιωμάτων τους: «Οι ίσοι πρέπει να έχουν ίσα δικαιώματα» (Henry Alonzo Myers).

Αν όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι, τότε κανείς δεν είναι προνομιούχος εκ φύσεως· τα δικαιώματά τους πρέπει, λοιπόν, να είναι ίσα, όπως και οι ίδιοι.

Με τον ίδιο τρόπο υποστήριξε την ισότητα των φύλων ο φιλόσοφος του 19ου αιώνα John Syuart Mill πολύ πριν ασχοληθούν με το πρόβλημα οι άλλοι φιλόσοφοι: «Δεν υπάρχει καμιά φυσική ανισότητα ανάμεσα στα φύλα», υποστήριξε, «εκτός ίσως από τη σωματική δύναμη». Αλλά η δύναμη μόνη της δεν επαρκεί για να δικαιολογήσει την ανισότητα των δικαιωμάτων. «Αν η φύση δεν έχει πλάσει τον άνδρα και τη γυναίκα άνισους», συμπεραίνει ο Μιλ, «πολύ λιγότερο έχει ο νόμος το δικαίωμα να τους καταστήσει τέτοιους». Σε τελική ανάλυση έχουν τα ίδια χαρίσματα με τους άνδρες και διαθέτουν όπως αυτοί φαντασία, ευφυΐα, αποφασιστικότητα, τόλμη και άλλες ικανότητες.

Το φύλο, όπως το χρώμα του δέρματος και τα άλλα φυλετικά γνωρίσματα, δεν είναι παρά ένα βιολογικό χαρακτηριστικό. Αποτελεί μια διάσταση της σωματικής κατασκευής του ατόμου, όπως τα χημικά συστατικά των κυττάρων και δεν έχει καμία σχέση με το άτομο ως ηθική οντότητα.

Το φύλο, όπως τα άλλα σημαντικά χαρακτηριστικά, δεν πρέπει να έχει καμιά επίδραση στη νομική, κοινωνική και ηθική εν γένει αντιμετώπιση του ατόμου. Και όμως, πολύ άνισα αντιμετωπίζεται η γυναίκα στα Πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα, ιδιαίτερος εδώ στην Ελλάδα εξαιτίας αθλίων νόμων και διατάξεων.

Ο σεβασμός μας στην αρχή της ισότητας πρέπει να είναι βαθύς. Ας θυμηθούμε τον Αριστοτέλη ο οποίος, αν και δεν αντιλαμβανόταν την ισότητα όπως εμείς σήμερα, όριζε τη δικαιοσύνη ως «ένα είδος ισότητας» (Ηθικά Νικομάχεια V, 1131 af). Το πρόβλημα είναι πώς να ερμηνεύσουμε τα λόγια του. Από το ένα μέρος μπορεί να διαχωριστεί από την ομοιότητα, όπως και από την ίση αντιμετώπιση.

Θα μπορούσαμε να φέρουμε ως παραδείγματα ισότητας, ανισότητας και ίσων ή μη δικαιωμάτων τις γνώμες πολλών λογίων ή φιλοσόφων, αλλά ας επικεντρώσουμε το θέμα μας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Θεωρώ ότι στην Ελλάδα οι εισαγωγικές εξετάσεις για τα Ανώτερα Ιδρύματα ήταν και συνεχίζεται να είναι από τις δυσκολότερες του κόσμου. Αυτός είναι ο λόγος που πολλά Ελληνόπουλα σπουδάζουν σε άλλες χώρες.

Επικρατεί δε η τάση στις οικογένειες των Ελλήνων να στέλνουν στα Πανεπιστήμια, και μάλιστα στις καλύτερες θεωρούμενες σχολές τα παιδιά τους.

Κάθε χρόνο τα ποσοστά φοιτητών που εισάγονται στα Ανώτατα Ιδρύματα είναι περίπου 60% γυναίκες και 40% άνδρες, αν εξαιρέσουμε τις Στρατιωτικές Σχολές, που εκεί οι γυναίκες ακόμη είναι λιγότερες.

Οι γυναίκες επίσης έχουν υψηλότερη βαθμολογία.

Στις λεγόμενες θεωρητικές σχολές, Φιλολογία, Παιδαγωγική, Φιλοσοφίας, Ψυχολογία, Αρχαιολογία τα ποσοστά φθάνουν στο 80% γυναίκες. Στις ξένες γλώσσες και φιλολογίες φοιτούν σχεδόν μόνον γυναίκες.

Ενώ λοιπόν η εισαγωγή και η φοίτηση είναι «γυναικεία» υπόθεση, η εξέλιξη στις βαθμίδες είναι «ανδρική» υπόθεση.

Αρχίζουν να διαφοροποιούνται τα ποσοστά από τις μεταπτυχιακές σπουδές. Εκεί περίπου είναι 50% για κάθε φύλο. Οι γυναίκες έχουν ήδη κάνει οικογένεια, παρ' ότι οι πτυχιούχες Ελληνίδες αργούν πολύ να παντρευτούν και παρ' ότι η Ελληνίδα δεν θεωρεί το γάμο κύριο σκοπό της ζωής της. Όταν όμως παντρευτεί, αφήνει τον άνδρα να επιδιώξει ανώτερη θέση στην καριέρα και αρκείται στην ανατροφή των παιδιών και τη φροντίδα των γονέων, των δικών της και του συζύγου της ή δεν προλαβαίνει να κάνει και τα δύο.

Η απόδειξη

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών θεωρείται ως το πιο παραδοσιακό και αναχρονιστικό Πανεπιστήμιο της Ελλάδας. Έτσι υπάρχουν Τμήματα όπως της Φιλοσοφίας, της Φιλολογίας, της Μαθηματικής, που στην πρώτη βαθμίδα δεν έχουν καμιά γυναίκα, και όπου έχουν να είναι γυναίκες λίγο πριν πάρουν σύνταξη.

Με κάθε ειλικρίνεια δε δηλώνω ότι μετά το 1981 ποτέ δεν έγινε καμιά καθηγήτρια, αλλά και καθηγητής είναι αλήθεια, έστω και αν είχε όλα τα προσόντα, αν δεν χρησιμοποίησε τις δημόσιες σχέσεις, τις γνωριμίες και την καταγωγή του.

Οι περισσότερες καθηγήτριες όλων των βαθμίδων είναι οι σύζυγοι, οι αδελφές, οι θυγατέρες, οι κουμπάρες, οι φιλενάδες ή οι γνωστές κάποιου άνδρα καθηγητή (κάποτε θυγατέρες και σύζυγοι άνδρα καθηγητή).

Οι υπόλοιπες υποφέρουν για να πάρουν κάποια βαθμίδα, πρέπει να έχουν κραυγαλέα προσόντα και να περιμένουν να γεράσουν.

Τα κομματικά μέσα ευδοκιμούν στην Ελλάδα. Το Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης έχει μόνον φίλους του ΠΑΣΟΚ. Είναι κανόνας χωρίς εξαίρεση και στις μετατάξεις. Στο Τμήμα Νηπιαγωγών πρέπει να κοιτάξεις προς τα Αριστερά. Προσόντα βρίσκουν μόνον στους δικούς τους υποψηφίους. Με περισσή δε ευκολία μετατρέπουν το άσπρο σε μαύρο και το μαύρο σε άσπρο.

* Η κ. Βούλα Λαμπροπούλου διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Αθηνών ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΘΕΜΑΤΑ.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Αλλαγές στις παραδοσιακές ταυτότητες των φύλων είναι αλλαγές στις ηγεμονικές πρακτικές

Της ΘΑΛΕΙΑΣ ΔΡΑΓΩΝΑ*

Το Πανεπιστήμιο Αθηνών συχνά οι αρχές του αυτάρεσκα το αποκαλούν το «αρχαιότερο» και το «μεγαλύτερο» πνευματικό ίδρυμα της χώρας. Ξεχνάνε όμως ότι έμεινε τελευταίο στις προσπάθειες για την προώθηση πολιτικών ισότητας του φύλου.

Είναι αλήθεια ότι η προτεραιότητα του θέματος αμφισβητείται. Ενδεχομένως μπορεί να υποστηριχθεί ότι η πανεπιστημιακή κοινότητα έχει τόσο σημαντικά και ζέοντα θέματα να διαχειριστεί, όπως η προώθηση του δημόσιου πανεπιστημίου, η οικονομική και διοικητική του αυτοτέλεια, η ανεπαρκής χρηματοδότηση, η αξιολόγηση, ώστε αυτή τη στιγμή το θέμα της ισότητας των φύλων είναι μικρής σημασίας. Με βρίσκει αντίθετη μια τέτοιου τύπου ένσταση. Κατά τη γνώμη μου, είναι πολύ μεγάλης σημασίας.

Η πολιτική υπέρ της ισότητας των φύλων θέτει συμβολικά και ουσιαστικά σε επερώτηση τις ηγεμονικές πρακτικές όχι μόνο στα θέματα φύλου, αλλά σε όλα τα επίπεδα. Φέρνει στο προσκήνιο ένα επίκαιρο και μέγιστης κοινωνικής σημασίας ζήτημα, την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και την άρση των διακρίσεων. Αναδεικνύει μια από τις πιο σημαντικές ταυτότητες που αναγκαστικά διαπλέκεται με τις άλλες, την κοινωνική τάξη, την ηλικία, τη θρησκεία κ.λπ. Με άλλα λόγια, προσωπικά δεν συμερίζομαι την άποψη ότι ο διάλογος για το κοινωνικό φύλο στο πανεπιστήμιο, και στην εκπαίδευση γενικότερα, είναι «ξεπερασμένος», ούτε ότι είναι «ατομική υπόθεση». Η νέα νοηματοδότηση, ή κατά τον επιστημονικό όρο, η «αναπλασιώση» του φύλου σημαίνει ότι η εκπαίδευση καλλιεργεί νέες κοινωνικές αξίες. Το πανεπιστήμιο, η εκπαίδευση γενικά, είναι πεδίο προνομιακό για να δημιουργηθούν νέα πρότυπα ανδρισμού και θηλυκότητας, ριζικά διαφορετικά από τις στερεότυπες ταυτότητες φύλου.

Στα πανεπιστήμια όλης της χώρας αναπαράγεται το παραδοσιακό στερεότυπο που αποδίδει στους άνδρες ορθολογισμό και αφηρημένη σκέψη. Οι γυναίκες συγκεντρώνονται ιδίως στις φιλολογικές και ανθρωπιστικές σπουδές, ενώ οι άνδρες στις θετικές και τεχνολογικές. Η αναλογία διδακτικού προσωπικού στο Πανεπιστήμιο Αθηνών είναι 65% άνδρες προς 35% γυναίκες με συντριπτικά μεγαλύτερη παρουσία ανδρών στις δύο ανώτερες βαθμίδες και γυναικών στις δύο χαμηλότερες. Οι πρυτανικές αρχές δεν είχαν ποτέ μέχρι σήμερα συμπεριλάβει γυναίκες, ούτε καν υποψήφιας. Πριν μόλις τρία χρόνια, άξιοι συνάδελφοι, εφαρμόζοντας την ευρωπαϊκή αντίληψη για την αξιοποίηση του δυναμικού των γυναικών, σύστησαν με τη βοήθεια ανδρών και γυναικών συναδέλφων το Πρόγραμμα Σπουδών Φύλου και Ισότητας (ΘΕ.ΦΥΛ.ΙΣ.) σε 19 ΑΕΙ της χώρας. Ξεκίνησε έτσι για πρώτη φορά διάλογος για να ενταχθεί η διάσταση του κοινωνικού φύλου στην επιστήμη, τη διδασκαλία και την έρευνα και να διαμορφωθούν πολιτικές που θα διασφαλίσουν την ισότητα των φύλων στον ακαδημαϊκό χώρο, με την άρση των διακρίσεων σε βάρος των γυναικών στην έρευνα, στην παραγωγή γνώσης, στην εργασία. Προτάθηκαν προγράμματα σπουδών για θέματα φύλου και ισότητας, πανεπιστημιακές επιτροπές ισότητας, γραφείο ισότητας που θα χρηματοδοτεί ο τακτικός προϋπολογισμός, ποσόστωση κατ' ελάχιστον 1/3 στις εθνικές επιστημονικές επιτροπές και στις επιτροπές λήψης αποφάσεων.

Δεν έχουν όλες αυτές οι προτάσεις τη συναίνεση των γυναικών. Υπάρχουν διαφωνίες ιδίως για το μέτρο των ποσοστώσεων, με το επιχείρημα ότι δεν επιθυμούν οι γυναίκες να τους «χαρίζεται» η εκπροσώπηση με κριτήριο το φύλο τους. Όλες όμως οι γυναίκες ξέρουμε ότι για την καθεμιά κοινωνική κατάκτηση χρειάστηκε ασύγκριτα μεγαλύτερη προσπάθεια γιατί υπηρετούμε πολλαπλούς ρόλους. Είναι αλήθεια ότι η ποσόστωση είναι μέτρο αμφιλεγόμενο. Αποτελεί όμως μέτρο θετικής διάκρισης και τέτοιου είδους μέτρα έχουν αποβεί πολύ αποτελεσματικά για την καταπολέμηση των ανισοτήτων. Επιπλέον έχουν ημερομηνία λήξεως. Εξάλλου, οι ευρύτερες κοινωνικο-πολιτικές αλλαγές συμπαρασύρουν και αλλαγές στο περιεχόμενο των εννοιών του κοινωνικού και του πολιτικού. Η κοινωνική αλλαγή, οι αλλαγές στην προσέγγιση του φύλου και οι εκπαιδευτικές αλλαγές συνδέονται με περίπλοκους και συχνά απρόβλεπτους τρόπους.

*Καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας.

Ο χάρτης των δύο φύλων στα ΑΕΙ

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΝΑΝΟΥΡΗ

Μπορεί οι γυναίκες να καταλαμβάνουν όλο και περισσότερες πρωτιές σε σχολές υψηλής ζήτησης στις πανελλήνιες εξετάσεις, μπορεί να διεκδικούν ένα ένα τα ανδρικά προπύργια στο χώρο των επιστημών, ωστόσο ο χάρτης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με το φύλο των φοιτητών δεν διαφοροποιείται αισθητά με την πάροδο του χρόνου:

Οι άνδρες κυριαρχούν στις πολυτεχνικές σχολές και τις θετικές επιστήμες και οι γυναίκες υπερισχύουν στις θεωρητικές σπουδές.

Βέβαια, η παρουσία των γυναικών στο Πολυτεχνείο αυξάνεται κατά πολύ σε σχέση με τις προηγούμενες δεκαετίες. Ο πρόεδρος του ΕΜΠ, Ανδρέας Ανδρεόπουλος, θυμάται πως στα δικά του φοιτητικά χρόνια «οι γυναίκες ήταν ανύπαρκτες στις βιομηχανικές ειδικότητες, υπήρχαν μόνο λίγες στις "κατασκευαστικές" σχολές και κάπως περισσότερες στην αρχιτεκτονική».

****Σήμερα, οι αρχιτέκτονες του ΕΜΠ είναι γένους θηλυκού σε ποσοστό 71,8%.**

Στη σχολή χημικών μηχανικών του ιδρύματος τα κορίτσια εκπροσωπούνται με 45%, στους τοπογράφους με 40,7%, στο τμήμα εφαρμοσμένων μαθηματικών με 39,3% και στους πολιτικούς μηχανικούς με 39,2%.

«Μη θεωρήσετε ασήμαντους αυτούς τους αριθμούς. Έχουμε την καλύτερη αναλογία υπέρ των γυναικών απ' όλα τα πολυτεχνεία της Ευρώπης και της Αμερικής», λέει ο καθηγητής Γιάννης Πρωτονοτάριος.

«Εξάλλου οι φοιτήτριες είναι πιο ώριμες, πιο συγκροτημένες και πιο προσγειωμένες από τους φοιτητές. Ορισμένες έχουν εκπληκτικές **επιδόσεις** και κατά κανόνα παίρνουν το πτυχίο πιο γρήγορα απ' τους άντρες συμφοιτητές τους».

Ισχυρή παράδοση

Η εισβολή των κοριτσιών στα πολυτεχνεία ουδόλως καταρρίπτει τις παραδόσεις. Τα ηγία εξακολουθούν να κατέχουν οι άνδρες.

****Στη σχολή Μηχανολόγων Μηχανικών Αεροναυπηγικής Πάτρας η ανδρική κυριαρχία σφραγίζεται με ποσοστό 87,2%.**

Στους Μηχανολόγους Μηχανικούς του Αριστοτέλειου τα αγόρια συγκεντρώνουν το 86,2%, στους Ηλεκτρολόγους Μηχανικούς Η/Υ Κρήτης το 85,1%, στους Μηχανολόγους Μηχανικούς του ΕΜΠ το 82,8% και στους Ναυπηγούς το 82,4%.

«Παλιότερα τους πτυχιούχους των πολυτεχνείων απορροφούσε η βιομηχανία και ο κατασκευαστικός κλάδος με συνθήκες δουλειάς πολύ σκληρές για το γυναικείο **φύλο**. Σήμερα η χημική βιομηχανία έχει συρρικνωθεί, τα μεταλλεία εγκαταλείφθηκαν και μεγάλος όγκος δουλειάς μεταφέρεται στα μελετητικά γραφεία, που συνιστούν ηπιότερη μορφή απασχόλησης και ελκύουν περισσότερο τις γυναίκες», επισημαίνει ο Ανδρέας Ανδρεόπουλος.

Παρ' ότι το υπουργείο Παιδείας κατακλύζει τα δημοσιογραφικά γραφεία με πολυποίκιλες στατιστικές για τις προτιμήσεις και τις **επιδόσεις** των υποψηφίων στα πανεπιστήμια, εδώ και χρόνια δεν διαθέτει στοιχεία σχετικά με το **φύλο** τους. Το ίδιο και τα διάφορα εκπαιδευτικά κέντρα και ινστιτούτα. Προκειμένου να σκιαγραφήσουμε, λοιπόν, το «φυλετικό» χάρτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καταφύγαμε στους καταλόγους της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας για το ακαδημαϊκό έτος 2003-2004 και επεξεργαστήκαμε τα στοιχεία τους.

Αν το πολυτεχνείο, η φυσικομαθηματική και τα τμήματα θετικής κατεύθυνσης συντηρούν τις «ανδροκρατικές» παραδόσεις τους, οι φιλοσοφικές, νομικές και

θεωρητικές σχολές διευρύνουν ακόμη περισσότερο το «γυναικοκεντρικό» χαρακτήρα τους καθώς οι αριθμοί αφοπλίζουν.

Νηπιαγωγοί 98,4%

Στους νηπιαγωγούς η υπεροχή των γυναικών αγγίζει το 98,4%, στις ξενόγλωσσες φιλολογίες το 94%, στα τμήματα ψυχολογίας το 90,7%, στους φιλολόγους το 88,1%, στους δασκάλους το 86,6%, στις θεατρικές σπουδές το 85,4%, στους αρχαιολόγους το 78,6%, στις σχολές ΜΜΕ το 77,8%, στις νομικές 72,6%.

«Τα κοινωνικά στερεότυπα επιβάλλουν να θεωρείται ο νηπιαγωγός και ο δάσκαλος ως προέκταση της μητέρας. Όταν πάμε το παιδί μας στο νηπιαγωγείο όλοι θα προτιμούσαμε γυναίκα δασκάλα και όχι άντρα», τονίζει ο σχολικός σύμβουλος Παρασκευάς Γιαλούρης. «Τα παιδιά δεν επιλέγουν σχολές με μοναδικό γνώμονα την απήχησή τους στην αγορά εργασίας. Διαλέγουν την κατεύθυνση που θα ακολουθήσουν με κριτήριο τα μαθήματα που τους ενδιαφέρουν και το πού νομίζουν ότι θα αποδώσουν καλύτερα. Και αποδεικνύεται ότι τα φιλολογικά μαθήματα ταιριάζουν περισσότερο στα κορίτσια».

Η «εξουσία» των γυναικών δεν περιορίζεται μόνο στις σχολές θεωρητικής κατεύθυνσης όπως το Πάντειο Πανεπιστήμιο με συντριπτικά ποσοστά που φτάνουν και το 89,2%. Επεκτείνεται σε πεδία όπου πριν από μερικά χρόνια υπερείχε το ανδρικό στοιχείο. Στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών οι γυναίκες καταλαμβάνουν το 54,3%. Στο τμήμα μάρκετινγκ και επικοινωνίας, που έχει τη μεγαλύτερη ζήτηση και διαμορφώνει την υψηλότερη βάση, το ποσοστό των γυναικών είναι 70,5% και στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών 62,1%.

**Στο Πανεπιστήμιο Πειραιά το γυναικείο στοιχείο υπερισχύει με ποσοστό 51,8% στο σύνολο των φοιτητών του και με εξαίρεση τα τμήματα πληροφορικής και τεχνολογίας ψηφιακών συστημάτων έχει το προβάδισμα σε όλες τις άλλες σχολές με 79,9% στο τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών και με 62% στις ναυτιλιακές σπουδές.

**Σε τρεις από τις έξι σχολές του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών πλειοψηφούν οι γυναίκες, αν και στο σύνολο είναι 46,3%.